

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

*Укладач – доцент кафедри економіки підприємства, к. е. н., доцент
О. В. Калініченко*

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Національна економіка» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО ОКР «Бакалавр» напряму підготовки «Публічне управління та адміністрування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: система законів і закономірностей, які регулюють процеси та взаємозв'язки продуктивних сил, економічних відносин, соціокультурних, політичних, морально-етичних традицій і цінностей ведення господарській діяльності у національній економіці і впливають на особливості її економічного розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни професійної підготовки вибіркової частини базується на знаннях отриманих при вивченні навчальних дисциплін «Економічна теорія», «Історія економіки та економічної думки», «Політологія», тісно пов'язана з дисципліною «Управління розвитком регіонів».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення достатнього рівня теоретичних знань та практичних навичок з методики аналізу функціонування національної економіки.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- освоїти основні цілі, методологію та методику аналізу стану економіки на макrorівні;
- освоїти методику аналізу розвитку окремих галузей, показників товарного, грошового, фондового ринків, ринку праці;
- здійснювати комплексні дослідження напрямків державної економічної політики; аналізувати зовнішнє та внутрішнє макроекономічне середовище;
- обґрунтувати макроекономічні стратегії, формувати механізми реалізації макроекономічних стратегій;
- оцінювати результати макроекономічної діяльності в цілому та в межах етапів, стадій та регіонів;
- вміти аналізувати важливі економічні процеси – інфляційний, бюджетний; інвестиційний та інноваційної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- ознаки національної економіки;
- сутність та методи макроекономічного аналізу;
- принципи і фактори функціонування, структурні елементи національної економіки;
- теоретичні основи національної економіки;
- сутність демократії та свободи як базових інститутів національної економіки;
- характеристику типів економічних господарських систем, критерії їх класифікації;
- моделі організації національного господарства;
- характеристику економічного потенціалу;
- сутність та чинники виникнення тіньової економіки;
- механізм функціонування ринку праці;
- методи вимірювання нерівності в розподілі доходів;
- показники стану грошово-кредитного ринку;
- характеристику фінансової системи та фінансової політики;
- цикли ділової активності;
- причини та наслідки інфляції;

- принципи взаємодії світового господарства і національної економіки;
- абсолютні та порівняльні переваги у міжнародній торгівлі;
- сутність економічної безпеки національної економіки;
- методичні аспекти визначення економічної безпеки;
- сутність міжнародної економічної інтеграції;
- форми міжнародної економічної інтеграції;
- характеристики міжнародних економічних організацій;

вміння:

- проводити розрахунки щодо визначення валового внутрішнього продукту країни;
- проводити аналіз ринку праці;
- проводити розрахунки показників стану грошово-кредитного ринку;
- визначати чинники, що впливають на економічний потенціал;
- вимірювати нерівність в розподілі доходів населення;
- визначати розмір та темпи інфляції;
- визначати реальний та номінальний валютний курс;
- проводити розрахунки інтегрального показника економічної безпеки;
- розраховувати показники ефективності проведення зовнішньоторговельних операцій;
- здійснювати комплексні дослідження напрямків державної економічної політики, аналізувати зовнішнє та внутрішнє макроекономічне середовище;
- обґрунтувати макроекономічні стратегії;
- аналізувати бюджетну діяльність;

способи мислення:

- словесно-логічне;
- теоретичне;
- продуктивне;
- репродуктивне;
- інтуїтивне;
- творче;

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- аналітичне мислення;
- ініціативність;
- самостійність;
- послідовність;
- практичний інтелект;
- рішучість;
- уважність дисциплінованість;
- цілеспрямованість;
- емоційно-вольова зрілість;
- спостережливість;
- уважність;
- ініціативність;
- організованість;
- відповідальність;
- гуманізм;

морально-етичні цінності:

- загальнолюдські;
- національні;
- особистісні – осмислена морально-професійна позиція;
- самоаналіз;
- саморегуляція професійної поведінки;
- усвідомлення своїх професійних обов'язків.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 години 6 кредитів ЄКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Національна економіка: загальне та особливе

Поняття національної економіки. Ознаки національної економіки. Взаємозв'язок національної економіки з іншими економічними науками. Рівні національної економіки.

Передумови становлення і розвитку національної економіки. Принципи функціонування національної економіки. Ключові підсистеми національної економіки.

Характеристика основних макроекономічних структур економіки. Чинники формування національної економіки. Мета створення і використання системи національних рахунків.

Тема 2. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки

Особливості поглядів зарубіжних учених на обґрунтування теорії національної економіки. Особливості поглядів українських вчених при формуванні теорії національної економіки.

Меркантилізм. Класична політична економія: фізіократи, англійська політична економія. Марксизм. Монетаризм. Кейсіанство. Історична школа. Теорія інститутів.

Поняття інститутів національної економіки. Комбінація базових економічних інститутів. Економічний порядок і економічна свобода.

Тема 3. Теорія суспільного добробуту та соціально-ринкової економіки

Сутність сталого розвитку. Основні чинники впливу на сталий розвиток економіки. Основні принципи сталого розвитку. Показники сталого розвитку. Етапи сталого розвитку. Основні особливості, які впливають на сталий розвиток в Україні. Інноваційна модель розвитку національної економіки.

Поняття та теоретичні підходи до визначення суспільного добробуту. Утилітарна теорія суспільного добробуту. Монетарна теорія суспільного добробуту.

Характеристика економіка вільного капіталізму. Централізована планова національна економіка. Моделі організації національного господарства: американська, німецька, англійська, шведська, загальноєвропейська, японська. Теорія соціально-економічного розвитку. Модель розвитку України.

Тема 4. Характеристика економічного потенціалу

Економічний потенціал. Складові елементи національного багатства. Природно-ресурсний потенціал: земельні ресурси, мінерально-сировинні ресурси, водні ресурси, лісові ресурси, природно-рекреаційні ресурси.

Сутність та структура трудового потенціалу національної економіки. Характеристика демографічного потенціалу країни: коефіцієнт народжуваності, смертності, приросту. Кількісні та якісні характеристики трудового потенціалу.

Науково-технічний потенціал. Організаційні форми інноваційного розвитку: технологічний парк, бізнес-інкубатор.

Інформація як складова національної економіки. Інформаційний потенціал. Національний інформаційний ресурс і простір України. Інформаційні технології.

Виробничий потенціал. Принципи формування міжгалузевих регіональних комплексів. Виробнича інфраструктура.

Міжнародний поділ праці. Зовнішньоекономічний потенціал. Експортно-імпортні операції.

Тема 5. Інституціональні чинники розвитку національної економіки

Сутність та напрями економічного розвитку: еволюція, революція; прогрес, регрес. Сутність економічного зростання. Якісні та кількісні характеристики економічного зростання. Оцінка змін економічного зростання. Основні показники економічного зростання. Характеристика чинників економічного зростання. Характерні ознаки основних типів економічного зростання.

Сутність та основні фази економічного циклу. Типи економічного зростання. Способи

економічного зростання. Фактори економічного зростання.

Тема 6. Функціонування інфраструктури національного ринку

Ринкова інфраструктура національної економіки. Основні елементи спеціалізованої ринкової інфраструктури. Функції ринкової інфраструктури.

Складові фінансової системи країни. Напрями фінансової політики України.

Сутність та функції бюджету держави. Ознаки державного бюджету. Бюджетний устрій та бюджетна система. Структура бюджетної системи України. Бюджетна стратегія та тактика.

Сутність податкової політики в національній економіці. Принципи податкової політики та класифікація податків у національній економіці.

Основні елементи спеціалізованої ринкової інфраструктури: біржі, інвестиційні фонди, страхові фірми, аукціон.

Тема 7. Державність та державне управління економікою

Сутність та основні завдання регуляції та дерегуляції національної економіки. Сутність, об'єкти, мета та методи державного регулювання національної економіки. Характерні риси державного регулювання у різних економічних системах. Еволюція ролі держави в економічних теоріях.

Механізм державного регулювання економіки. Принципи та ефективність державного регулювання. Ключові чинники, що формують ефективність державного регулювання.

Методи державного регулювання економіки. Цілі та інструменти економічного регулювання. Адміністративні і правові методи регулювання економіки. Функції органів державної влади у сфері управління економікою.

Тема 8. Демократія, економічна свобода та економічний порядок

Сутність і форми демократії. Сучасна демократія й проблеми її становлення. Економічний порядок та економічна свобода.

Морфологія організації економічної діяльності. Основні форми господарювання. Аналіз морфологічної таблиці В. Ойкена. п'ять основних економічних систем, запропонованих В. Зомбартом. Взаємозалежності між контролем над економічною діяльністю і правом власності на чинники виробництва.

Матриця взаємозалежності між контролем над економічною діяльністю і правом власності на чинники виробництва. Відмінність конкурентного порядку від "вільного ринку". Основні положення ліберальної економічної політики.

Тема 9. Структурна перебудова національної економіки

Поняття й значення структури національної економіки. Відтворювальна структура. Галузева структура. Функціональна структура. Територіальна структура. Соціальна структура. Зовнішньоекономічна структура.

Поняття структурної політики держави. Напрями державної структурної політики. Пасивна державна структурна політика. Активна державна структурна політика. Напрями оптимізації структури української економіки.

Місце і роль промисловості у системі національної економіки України. Розвиток паливно-енергетичного комплексу України. Розвиток вугільної промисловості в Україні. Розвиток нафтової галузі в Україні. Розвиток гірничо-металургійного комплексу. Розвиток хімічної та нафтохімічної промисловості. Формування та реалізація державної промислової політики в Україні.

Тема 10. Програмування та прогнозування національної економіки

Класифікація програм розвитку національної економіки. Сутність, мета та особливості впливу програмування на розвиток національної економіки. Цільові комплексні порогами розвитку національної економіки.

Програми економічного й соціального розвитку. Міжнародні програми.

Прогноз та прогнозування національної економіки. Принципи та методи прогнозування національної економіки. Класифікація прогнозів. Сутність стратегічного планування розвитку національної економіки.

Тема 11. Політика економічного зростання в національній економіці

Поняття економічного зростання. Інтенсивний, екстенсивний та змішаний типи економічного зростання. Чинники економічного зростання: прямі та непрямі. Джерела економічного зростання.

Теорії економічного розвитку національної економіки. Модель інноваційного розвитку національної економіки та основні пріоритетні напрями її реалізації. Сутність та особливості соціального захисту населення. Основні методи державного впливу на соціальну політику.

Особливості економічного зростання в Україні. Політика сталого економічного зростання. Стратегічні пріоритети розвитку України.

Тема 12. Інституціональні форми інтеграції у світове господарство

Сутність міжнародної економічної інтеграції. Чинники, що впливають на міжнародні економічні позиції країни. Форми і механізми інтеграції. Світова торгівля. Політика протекціонізму. Політика фритдерства.

Інтеграція України у світовий економічний простір. Західний вибір: інтеграція України у Європейський Союз. Східний вибір: інтеграція України з Російською Федерацією, іншими країнами Євразійського Співтовариства, СНД, створення спільно з ними нових організацій.

Зовнішньоекономічна політика України та її компоненти. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі. Поняття платіжного балансу. Співробітництво України з міжнародними організаціями.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Буряк П. Ю. Макроекономіка : [Навч. посіб.] / П. Ю. Буряк – К. : Хай – Тек Прес, 2010. – 376 с.
2. Гронтковська Г. Е. Макроекономіка : [Навч. посіб.] / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – К.: ЦУЛ, 2010. – 670 с.
3. Еш С. М. Фінансовий ринок : [Навч. посіб.]. / С. М. Еш. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
4. Заблоцький, Б. Ф. Національна економіка : [Підруч.] / Б.Ф. Заблоцький. – Л. : Новий Світ-2000, 2010. – 582 с.
5. Калініченко О. В. Макроекономіка. Практикум : [Навч. посіб.] / О. В. Калініченко, Плотник О. Д. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 656 с.
6. Користін О. Є. Економічна безпека : [Навч. посіб.] / Користін О. Є., Барановській О. І., Герасименко О. М. – К.: Правова єдність ВАВ, 2010. – 368 с.
7. Круш, П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень : [Підруч.] / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко ; НТУ України «Київський політех. ін-т». – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.
8. Мельникова В. І. Національна економіка : [Навч. посіб.] / В. І. Мельникова [и др.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 246 с.
9. Старостенко Г. Г. Національна економіка : [Навч. посіб.] / Г. Г. Старостенко, С. В. Онишко, Т. В. Поснова. – К. : Ліра – К, 2011. – 429 с.

Допоміжна

1. Барановський О. І. Фінансова безпека : [Моногр.] / О. І. Барановський. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Біломістна І. І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І. І. Біломістна, В. Є. Хоречко // Інноваційна економіка. – № 6. – 2012. – С. 305-307.
3. Гладких Д. Ключові показники діяльності банків України за підсумками 2011 року / Д. Гладких. – Вісник НБУ. – Квітень 2012. – С. 24-31.
4. Дмитренко М. А. Суспільні трансформації та політичні аспекти загроз національній безпеці України : [Моногр.] / М. А. Дмитренко. – К. : Знання України, 2006. – 348 с.
5. Калініченко О. В. Енергетична безпека України / О. В. Калініченко, А. С. Лесюк // Економіка. Фінанси. Право. – 2013 – № 1. – С. 7-14.

6. Козак Ю. Г. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : [Навч. посіб.] / Ю. Г. Козак. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
7. Обіход С. В. Механізм реалізації державної політики на ринку праці України у трансформаційній економіці / С. В. Обіход // Вісник ЖДТУ. – 2011. – №2 (56). – С. 86 – 90.
8. Подлевський А. А. Енергетична безпека як складова системи національної безпеки України / А. А. Подлевський, О. М. Тихонюк // Економічний форум. – 2012. – № 3. – С. 145 – 149.
9. Родічева Л. Інтеграція України у світове господарство / Л. Родічева // Галицький економічний вісник. – 2011. – №2 (31). – С. 5-9.
10. Рум'янцев А. П. Зовнішньоекономічна діяльність : [Навч. посіб.] / А. П. Рум'янцев – [2-ге вид. перероб. та доп.] – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
11. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 року: Затверджено Постановою КМ України від 24 червня 2006 р. № 879 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 26.
12. Урба С. І. Продовольча безпека в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / С. І. Урба. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltsu/20_12/279_Urb.pdf. – Назва з титул. екрана.
13. Харкянен Л. В. Макроекономіка : [Навч. посіб.] / Л. В. Харкянен. – К. : Каравела, 2011 – 248 с.
14. Шкурупій О. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : [Навч. посіб.] / О. В. Шкурупій. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 248 с.
15. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення : [Моногр] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.
16. Юсвалієва А. В. Семантичний підхід до планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання / А. В. Юсвалієва // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 8 (122). – С. 74-79.

Інформаційні ресурси

1. Державне казначейство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>. – Назва з титул. екрану.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.
1. Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/index.htm>. – Назва з титул. екрану.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/>. – Назва з титул. екрану.
3. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. – Назва з титул. екрану.
4. Національний Банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. – Назва з титул. екрану.
5. Світовий Банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>. – Назва з титул. екрана.
6. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/>. – Назва з титул. екрану.